

ПРОБЛЕМИ ЗАКОННОСТІ

шеннолетними, и взаимосвязи его с другими элементами этой системы. Предложена классификация предмета в зависимости от места совершения краж. Рассмотрена личность несовершеннолетнего преступника с учетом возрастных и психологических особенностей.

Ключевые слова: криминалистическая характеристика краж, предмет преступного посягательства, кражи, совершаемые несовершеннолетними.

THE SUBJECT OF THE CRIMINAL INFRINGEMENT AT THE SYSTEM OF THE THEFTS CRIMINALISTICS CHARACTERISTICS COMMITTED BY JUVENILES

Manzhos I.A.

The place of the subject of the criminal infringement at the structure of the thefts criminalistics characteristics committed by juveniles and interconnection with other elements of this system have been given special attention. The classification of the subject depending from the place of the thefts committing has been proposed. The personality of juvenile criminal taking into account the age and psychological characteristics peculiarities have been considered.

Key words: thefts criminalistics characteristics, subject of the criminal infringement, committed by juveniles.

Надійшла до редакції 09.12.2009 р.

УДК 342.951:341.231(477)

С.А. Федчишин, аспірант

*Національна юридична академія України
імені Ярослава Мудрого, м. Харків*

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС НАДЗВИЧАЙНОГО І ПОВНОВАЖНОГО ПОСЛА УКРАЇНИ

Проголошення незалежності України, державний курс на європейську та євроатлантичну інтеграцію ставлять перед дипломатією й органами управління закордонними справами якісно нові завдання щодо забезпечення прагнень

України. Відповідальність за належне їх виконання покладається на керівників органів системи Міністерства закордонних справ, у тому числі на Надзвичайного і Повноважного Посла як керівника дипломатичного представництва Украї-

ни за кордоном.

Окремі аспекти правового статусу керівника дипломатичного представництва розглядалися вченими в галузі міжнародного права (І.П. Блищенком, В.Г. Буткевичем, А.І. Музикою, В.М. Репецьким, О.П. Сагайдак, К.К. Сандровським, П.Д.Сардачуком та ін.). Чимало досліджень правового статусу посадових осіб і керівників органів виконавчої влади проведено такими адміністративістами як В.Б. Авер'янов, Н.О. Армаш, І.Л. Бачило, Ю.П. Битяк, Н.П. Матюхіна, Н.Р. Нижник, О.В. Петришин, Н.В. Янюк. Проте, незважаючи на роль Надзвичайного і Повноважного Посла в механізмі управління закордонними справами України, проблема його адміністративно-правового статусу в науці адміністративного права залишається практично не дослідженою, що зумовлює спрямованість і завдання даної статті, а саме висвітлення окремих елементів адміністративно-правового статусу вказаної посадової особи.

Керівником дипломатичного представництва України за кордоном є працівник дипломатичної служби, який відповідно до ст. 12 Закону України «Про дипломатичну службу» від 20 вересня 2001 р. займає в ньому посаду Надзвичайного і Пов-

новажного Посла України [8; 2001. – № 42. – Ст. 1881]. Він наділений і однойменним дипломатичним рангом за ст.1 Закону України «Про дипломатичні ранги» від 28 листопада 2002 р. [8; 2002. – № 52. – Ст. 2349].

Основні ознаки Надзвичайного і Повноважного Посла України: (1) він очолює працівників дипломатичного представництва і є найвищою посадовою особою в ньому; (2) призначається і звільняється в порядку, передбаченому законодавством України про дипломатичну службу й міжнародно-правовими актами; (3) наділений адміністративно-розпорядчими повноваженнями і вправі видавати накази й розпорядження, які є обов'язковими для відповідних виконавців; (4) він здійснює управління не лише персоналом дипломатичного представництва, а й дорученою йому галуззю в цілому; (5) несе персональну відповідальність за результати своєї праці й діяльність всього дипломатичного представництва.

Важливим також є те, що цей керівник, будучи одним з найважливіших елементів системи управління, як слушно наголошує Н.П. Матюхіна, одночасно виступає суб'єктом та об'єктом цієї системи. Як суб'єкт управління він виконує всі управлінські функції, використо-

ПРОБЛЕМИ ЗАКОННОСТІ

вуг різні методи управлінського впливу на працівників підпорядкованих йому підрозділів та ін. У той же час він сам є об'єктом управлінського впливу (як безпосереднього, так і опосередкованого) з боку вищестоящих керівників – Президента, Прем'єр-міністра, Міністра закордонних справ, його заступників [6, с. 143, 144].

Зазначимо, що в юридичній науці не існує одностайної думки щодо складників правового статусу посадової особи. Так, О.В. Петришин такими називає державно-владні повноваження та юридичну відповідальність останньої [8, с. 40]. Н.В. Янюк крім прав, обов'язків і відповідальності до правового статусу включає етичні вимоги до службової поведінки, а також обмеження, заборони й гарантії діяльності [12]. Н.О. Армаш до таких складників відносить становище посади керівника в системі управління, компетенцію й обов'язок нести відповідальність при виконанні своїх повноважень [1, с. 47]. І хоча до цього питання існують різні підходи вчених, все ж можемо відмітити певну єдність їх поглядів, яка полягає у визначенні прав, обов'язків і відповідальності посадових осіб як обов'язкових елементів їх адміністративно-правового статусу.

Поряд із цим ми поділяємо думку Ю.П. Битяка, який підкреслює, що правовий статус посадової особи визначається займаною ним посадою, в якій об'єктивно відбивається її місце як у конкретному державному органі, так і в системі цих органів [2, с. 143]. З огляду на це поряд зі складниками статусу керівника дипломатичного представництва як посадової особи вважаємо за необхідне розглянути й окремі елементи статусу посади Надзвичайного і Повноважного Посла України.

Важливим для розуміння особливостей адміністративно-правового статусу Надзвичайного і Повноважного Посла України є порядок його призначення і звільнення з посади. Відповідно до п. 5 ст. 106 Конституції України керівник дипломатичного представництва України за кордоном призначається на посаду і звільняється з неї Президентом. Зазначену норму деталізує Закон України «Про дипломатичну службу» від 20 вересня 2001 р., де у ст. 13 закріплено, що Надзвичайний і Повноважний Посол призначається і звільняється Президентом за поданням Міністра закордонних справ України. При цьому укази Президента із цих питань скріплюються підписами Прем'єр-мініс-

тра й Міністра закордонних справ України.

У науковій літературі іноді ототожнюються процедури призначення й акредитації голови дипломатичного представництва [Див.: 4, с. 47; 10, с. 104]. На нашу думку, із цим не можна погодитись. По-перше, вони мають різну правову природу. Зокрема, правове підґрунтя процедури призначення керівника дипломатичного представництва становлять норми адміністративного права, в основі ж його акредитації лежать норми міжнародного дипломатичного права та звичаїв. По-друге, зазначені поняття різняться також за обсягом. Процедура акредитації складається з таких стадій: (а) підбір кандидатури голови дипломатичного представництва; (б) запит агреману; (в) видання акта внутрішнього права, яким оформлюється призначення; (г) одночасне офіційне повідомлення у пресі обох країн про призначення, що відбулося; (д) видача вірчих грамот; (е) попередня зустріч з міністром закордонних справ країни перебування після прибуття голови дипломатичного представництва й подання йому копії вірчих грамот; (є) вручення під час офіційної церемонії вірчих грамот главі держави перебування [Цит. за: 9, с. 104]. Як бачимо, призначення

керівника дипломатичного представництва підкреслюється в п.3 як одна зі стадій його акредитації. З огляду на це вважаємо, що поняття «акредитація» є ширшим за обсягом порівняно з поняттям «призначення», оскільки останнє охоплюється першим. При цьому зауважимо, що не можна заперечувати того, що обидві ці процедури тісно взаємопов'язані і взаємнозумовлені.

Відповідно до п.6 Положення про дипломатичне представництво України за кордоном від 22 жовтня 1992 р. (далі – Положення) припинення місії глави дипломатичного представництва відбувається у 4-х випадках, а саме при відкликанні у встановленому порядку, відставці, смерті, оголошенні його *persona non grata* в державі перебування [5; 2000. – Т. 5. – 5 (Р/П)2].

Перейдемо до визначення функцій Надзвичайного і Повноважного Посла України. З урахуванням того, що дипломатичне представництво є одноособовим органом, функції його керівника зумовлені у першу чергу задваннями органу, який він очолює. Найповніший їх перелік наводять О.П. Сагайдак і П.Д. Сардачук, а саме: а) розробка концепції двосторонніх відносин з країною перебування; б) інформування

ПРОБЛЕМИ ЗАКОННОСТІ

уряду країни перебування про позицію свого уряду; в) інформування МЗС України про політичну й економічну ситуації в країні перебування та можливий їх вплив на двосторонні відносини; г) вивчення інформації про впливових людей країни перебування; г) формування позитивного іміджу України; д) постійне розширення кола знайомих, які сприяли б вирішенню вищезазначених завдань [11, с. 62]. У свою чергу, професор Інституту дипломатичної служби Індії К.С. Рана зазначає, що, зважаючи на еволюцію та зміни у дипломатичній сфері, всі функції керівника дипломатичного представництва сьогодні доцільно зводити до 6-ти основних, що охоплюють переговори, налагодження контактів, сприяння, інформування, управління й обслуговування [14, с. 64].

Особливий інтерес становлять управлінські функції Надзвичайного і Повноважного Посла України, які поділяються на внутрішньо- й зовнішньоуправлінські. До перших відносяться функції, пов'язані зі співробітниками дипломатичного представництва: організація, планування, прогнозування, регулювання, ухвалення управлінських рішень і впровадження їх у життя, координація, контроль за діяльністю цих

співробітників, застосування щодо них дисциплінарної влади. На багатоманітність зовнішньоуправлінських функцій впливає місце дипломатичного представництва в механізмі управління закордонними справами. Щодо цього виникають різні види управлінських відносин з органами: (а) вищими й підлеглими (б) рівними за статусом; (в) судової влади (якщо дипломатичне представництво виступає суб'єктом юридичної відповідальності); (г) з органами місцевого самоврядування (при здійсненні останніми відповідних повноважень). У Положенні визначено основні функції управління його керівника. Зокрема, у п. 4 закріплено, що глава дипломатичного представництва здійснює загальне керівництво, координацію й контроль за діяльністю всіх установ України, спеціалістів, делегацій, посадових та інших осіб, які знаходяться у державі перебування.

Права й обов'язки, як важливі елементи статусу Надзвичайного і Повноважного Посла України, поділяються на загальні і спеціальні. До перших відносять ті, що характерні для всіх працівників дипломатичної служби. За статтями 29 і 30 Закону України «Про дипломатичну службу» від 20 вересня 2001 р. їх загальні права й

обов'язки зводяться до прав та обов'язків державних службовців, що передбачені Законом України «Про державну службу» від 16 грудня 1993 р. [3; 1993. – № 52. – Ст. 490].

Спеціальні права й обов'язки Надзвичайного і Повноважного Посла України зумовлені посадою, яку він обіймає. На жаль, вони сукупно не закріплені в законодавстві України, навести їх перелік дозволяють норми Положення, Законів України «Про дипломатичну службу» від 20 вересня 2001 р., «Про міжнародні договори» від 29 червня 2004 р., Віденських конвенцій про дипломатичні зносини від 18 квітня 1961 р. [7; с. 126-133], про консульські зносини від 24 квітня 1963 р. [7; с. 134-148], про право міжнародних договорів від 23 травня 1969 р. [7; с. 23-37] та норм інших нормативно-правових актів. Спеціальні обов'язки Надзвичайного і Повноважного Посла України вважаємо за можливе поділити на 3 групи. Це обов'язки, що стосуються а) реалізації зовнішньої політики України й пов'язаних з нею обов'язків; б) керівників і посадових осіб державних органів, установ і підприємств України, а також громадських організацій; в) організації роботи дипломатичного представництва, його співробітників, інших пред-

ставників України в державі перебування.

Значний вплив на ефективність роботи керівника дипломатичного представництва мають гарантії його діяльності – загальнослужбові та спеціально-посадові. До загальнослужбових гарантій належить матеріальне й соціально-побутове забезпечення державних і дипломатичних службовців, передбачене в Законах України «Про державну службу» та «Про дипломатичну службу». Спеціально-посадові зумовлені посадою Надзвичайного і Повноважного Посла України. До них, на нашу думку, належать насамперед дипломатичні привілеї й імунітети, гарантовані керівникові й персоналу дипломатичного представництва Віденською конвенцією про дипломатичні зносини.

Невід'ємним елементом адміністративно-правового статусу Надзвичайного і Повноважного Посла України є його юридична відповідальність – дисциплінарна, адміністративна, кримінальна й цивільно-правова. Визначення особливостей відповідальності керівника дипломатичного представництва тісно пов'язано з проблемою з'ясування природи його посади. Звернімо увагу на деякі нормативні акти, що стосуються питання віднесен-

ПРОБЛЕМИ ЗАКОННОСТІ

ня посад до політичних чи адміністративних. Наприклад, Закон «Про Кабінет Міністрів України» від 16 травня 2008 р. до політичних діячів відносить лише членів уряду України [7; 2008. – № 36. – Ст. 1196]. Проте, незважаючи на певну нормативну окресленість, не вирішеними в повному обсязі (ні законодавчо, ні науково) залишаються проблеми визначення природи посад деяких керівників органів виконавчої влади, в тому числі й Надзвичайного і Повноважного Посла України.

Зважаючи на специфічність політичних та адміністративних посад, вважаємо, що посада керівника дипломатичного представництва України має ознаки як першої, так і другої групи. Як політичний діяч, він, по-перше, призначається всенародно обраним носієм державної влади – Президентом України; по-друге, він може бути в будь-який момент звільнений ним же (про що вже йшлося раніше); по-третє, Надзвичайний і Повноважний Посол не лише реалізовує, а й бере активну участь у виробленні державної дипломатичної політики, має значний вплив на прийняття політичних рішень вищим політичним керівництвом України.

А з урахуванням ознак керівника дипломатичного

представництва як адміністративної посади, можемо стверджувати, що він практично виконує завдання і функції очолюваного ним органу, отримує заробітну плату за рахунок коштів Держбюджету й на нього поширюється законодавство України про державну службу. Проте, зазначимо, що остаточні висновки щодо природи посади Надзвичайного і Повноважного Посла України робити ще рано. Щодо цього ми поділяємо думку Ю.П. Битяка, який наголошує, що новий підхід до виокремлення посад політичних чиновників вимагає детального обґрунтування й оновленого законодавчого регулювання цих питань [2, с. 107].

Підсумовуючи наведене, підкреслимо, що сьогодні елементи статусу Надзвичайного і Повноважного Посла України в законодавстві комплексно не врегульовані. Це стосується його прав та обов'язків, відповідальності, а також деяких інших складників. Вирішити цю проблему можна 2-ма шляхами. Перший полягає в розробленні й затвердженні окремого Положення про Надзвичайного і Повноважного Посла України, як це має місце в деяких країнах світу (Росії, Туркменістані та ін.). Другий зводиться до визначення статусу керівника дипломатичного представництва в

компетенційному акті, що стосується організації та діяльності органу, який очолює Посол. На наше переконання, питання адміністративно-правового статусу Надзвичайного і Повноважного Посла України

та його посади слід закріпити в межах окремого розділу Положення про Посольство України, на доцільність розроблення і прийняття якого нами вже наголошувалось [Див.: 12, с. 455, 456].

Список літератури: 1. Армаш Н.О. Адміністративно-правовий статус керівників органів виконавчої влади: Дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. – К., 2005. – 199 с. 2. Битяк Ю.П. Державна служба в Україні: організаційно-правові засади. – Х.: Право, 2005. – 304 с. 3. Відомості Верховної Ради України. 4. Гуменюк Б.І. Основи дипломатичної та консульської служби: Навч. посіб. – К.: Либідь, 1998. – 248 с. 5. Зібрання законодавства України. 6. Матюхіна Н.П. Керівник у системі управління персоналом органів внутрішніх справ: проблеми ефективності функціонування // Вісн. Харків. нац. ун-ту внутр. справ. – 2002. – Вип. 17 – С. 143-147. 7. Міжнародне право в документах / За заг. ред. М.В. Буроменського. – Х.: Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2003. – 376 с. 8. Офіційний вісник України. 9. Петришин А.В. Статус должностного лица: природа, структура, специализация: Учеб. пособ. – К.: УМК ВО при Минвузе УССР, 1990. – 76 с. 10. Репецький В.М. Дипломатичне і консульське право: Підручн. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2006. – 372 с. 11. Сагайдак О.П., Сардачук П.Д. Дипломатичне представництво: організація і форми роботи: Навч. посіб. – 2-ге вид., перероб і доп. – К.: Знання, 2008. – 295 с. 12. Федчишин С.А. Дипломатичне представництво України за кордоном: адміністративно-правові аспекти організації та діяльності // Форум права. – 2008. – № 2. – С. 453-457 [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2008-2/08fsaotd.pdf>. 13. Янюк Н.В. Адміністративно-правовий статус посадової особи: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – К., 2003. – 18 с. 14. Rana Kishan. The 21-st century ambassador: plenipotentiary to chief executive. – Malta: DiploFoundation, 2004. – 258 p.

**Административно-правовой статус
Чрезвычайного и Полномочного Посла Украины
Федчишин С.А.**

Исследуются отдельные элементы административно-правового статуса Чрезвычайного и Полномочного Посла Украины, а именно: порядок его назначения и увольнения с должности, функции, полномочия, юридическая ответственность и некоторые другие.

Ключевые слова: административно-правовой статус, Чрезвычайный и Полномочный Посол Украины, дипломатическое представительство Украины за рубежом.

**THE ADMINISTRATIVE-LAW STATUS
OF PLENIPOTENTIARY AMBASSADOR OF UKRAINE
Fedchishin S.A.**

Some elements of the administrative-law status of Plenipotentiary Ambassador of Ukraine namely at its appointment and dismissal from the post, functions, powers, legal responsibility and some other are researched in the article.

Key words: administrative-law status, Plenipotentiary Ambassador of Ukraine, diplomatic representatives of Ukraine abroad.

Надійшла до редакції 10.12.2009 р.